

Biståndet och dess effekter

I en kapitalistisk värld, särskilt under en ekonomisk kris, får det internationella biståndet från rika länder till utvecklings- och så kallade tillväxtländer en viktig och ibland avgörande roll för länders ekonomi. På gott och ont är biståndet ett system för utveckling av fattiga länder. Men resultatet blir inte alltid som man tänkt. Ibland stjälper det mer än det hjälper.

Syftet med den här artikeln är inte att göra en djupgående analys av konceptet bistånd. Det finns tillräckligt med politiska experter och akademiker som sköter den biten. Istället vill jag problematisera biståndet och ge ett bidrag till en debatt där syftet inte är att smutskasta olika aktörer. Det jag vill förmedla är en bild av den potential som finns i ett bra biståndssamarbete och nackdelarna med ett illa genomtänkt och dåligt utfört bistånd. Jag kommer i allmänhet begränsa mig till Nicaragua och i synnerhet till den typ av bistånd som VFSN arbetar med. VFSN:s samarbetsorganisationer åsikter i ämnet finns också med i artikeln. Jag grundar mitt resonemang på diskussioner med Enrique Picado, medlem i MCN:s nationella styrelse, min kollega Erich Chavarría och samtal om vårt arbete med de tio organisationer som VFSN stödjer i Nicaragua.

Nicaragua – en biståndsmottagare

Nicaragua är och fortsätter att vara ett biståndsmottagarland. Sedan början av 80-talet har närvaron av internationella organisationer och biståndsstödet ökat för att idag utgöra en anmärkningsvärd summa. Under nämnda decennium investerades mycket resurser i landet men den väpnade konflikten konsumerade dessa resur-

ser. Det är en förklaring som ges när man tittar tillbaka för att utvärdera var alla dessa resurser tog vägen och vad resultatet blev under dessa år. Det illustrerar också vikten av att ha en plan för biståndspengarna. Orsaker och förslag på lösningar för bristande resultat kommer redogöras för längre ner i artikeln.

I dagsläget får Nicaragua stöd på två nivåer, dels genom bilateralt bistånd som främst går genom internationella organisationer som FN, Världsbanken, IMF och från olika nationella regeringar, dels genom bistånd som ges från olika organisationer inom det civila

Nicaragua och Venezuela.

Venezuela har de senaste åren varit ett nyckelland för ett ökat latinamerikanskt utbyte. De har haft stort inflytande på den utveckling som fört många av de latinamerikanska länderna närmare varandra.

Bistånd i teorin och praktiken

Biståndet i en ofullkomlig värld kan inte vara perfekt. Det finns både fördelar och nackdelar med dagens bistånd. Det fungerar som ett verktyg för solidaritet och stöd mellan länder men kan samtidigt användas som ett politiskt påtryckningsmedel, något som inte sällan sker.

Kontentan blir att den politik som dominerar de givande länderna och de internationella organisationerna styr vart biståndet går och hur det får användas; i dag prioriteras ekonomiska och geopolitiska intressen och säkerhetstänkande.

Man menar att hjälpen till fattiga länder ska leda till en demokratisk utveckling i landet, men denna uppfattning är beroende av vilket demokratibegrepp man utgår från.

I det utpräglade machosamhället har många kvinnor genom VFSN:s projekt fått arbete, egen inkomst, bättre självkänsla och respekt från omgivningen.

Foto: Sofía Sánchez

samhället i ett land till det civila samhället i ett annat land. Det är även värt att nämna det bilaterala bistånd som ges mellan ALBA-länderna, *Alternativa Bolivariana para Las Americas*, (övers. Det Bolivarianska alternativet, efter Simón Bolívar), särskilt mellan

>>>>

BISTÅND

Denna enkelriktade och något fyrkantiga syn på företeelser som demokrati och utveckling kan vara förödande för ett mottagarland. Man kan inte exportera en modell som fungerar i länder som varit nationalstater i hundratals år. Resultatet kan lätt leda till en förvanskning och feltolkning av vad syftet med biståndsinsatsen är och istället för att bidra till utveckling av landet kan det leda till att lokala initiativ kvävs, vilket i sin tur leder till en viss politisk förvirring. Som medborgare eller inhemsk organisation i ett mottagarland kan begreppet demokrati förlora sin mening om det i realiteten leder till mindre påverkan om det framställs som ett fast koncept som bäst lärs ut av givarlandet.

Om biståndsinsatsen har demokratisk utveckling som mål har insatsen i dessa fall varit kontraproduktiv.

Vad tycker en vanlig människa om det internationella biståndet?

Vad tänker en person som varken träffat någon representant för det internationella biståndet eller fått ta del av detta? Jag tänker på den del av befolkningen som aldrig har haft någon anknytning till biståndsvärlden. För denna del av befolkningen är det lätt att tappa bort sig mellan den roll som biståndet i många fall spelar och den roll som biståndet borde spela. Att biståndet lätt kan bli ett spel för eliten är ytterligare ett tecken på biståndets problematik.

Ett demokratiskt bistånd?

En demokrati i en ofullkomlig värld kan inte heller vara perfekt. Jag anser att några i-länder har lyckats närma sig något som

skulle kunna kallas demokrati, men i Centralamerika finns fortfarande mycket att behandla och debattera. Det finns kort sagt fortfarande mycket att göra. Personligen stödjer jag en demokrati-form som är en produkt av en kontext där alla deltar, där människor dagligen reflekterar och diskuterar. En demokrati där besluten formas som ett resultat av en öppen debatt där alla deltar på lika villkor. Här kan biståndet spela en viktig roll. Dess främsta bidrag är att tillhandahålla former för deltagande som till exempel

Arbetsmöte med VFSN: s alla tio samarbetsorganisationer i Palacagüinaområdet den 12 februari 2009. Där gjordes en kontextanalys i vilken biståndsproblematiken och den ekonomiska krisen behandlades.
Foto: Dario Sanchez

demokratiska internationella organisationer. Beslutsformerna bör vara ett resultat av ömsesidigt godkännande där man respekterar de idéer som finns i de olika länderna och hos aktörer inom länder.

Idag kan man få intrycket av att biståndet och det internationella samarbetet före den sandinistiska regeringen tog makten fungerade perfekt och friktionsfritt, utan större motgångar. Man kan fråga sig vad det var som hände när, så fort en vänsterregering tog över styret av landet, så gott som alla biståndsaktörer ivrigt började ifrågasätta och villkora biståndet. Här följer några exempel: USA frös millennie-

målsbiståndet, EU villkorar sitt bistånd, Tyskland minskar sitt bistånd, Finland och Sverige meddelar att de drar sig tillbaka och minskar sitt budgetstöd. Initiativ som ALBA och iranskt stöd kritiserar hårt. På så sätt agerar både internationella organisationer och enskilda givarländer på ett sätt som försvara en vald nationell regering. Att den sandinistiska regeringens ställning vad gäller bistånd och internationellt samarbete är dualistisk rättfärdigar inte att man inte är solidarisk och rättvis. Under förutsättning att formerna för internationellt samarbete är demokratiska det vill säga.

Receptet på ett bra bistånd

Enrique Picado, aktiv i MCN, menar att samarbete mellan det civila samhället i ett utvecklat land och det civila samhället i Nicaragua bör bygga på solidaritet mellan folken, en praktisk solidaritet som fungerar som ett verktyg som bidrar till att öka delaktigheten i samhället. Det ska vara ett sätt att stärka demokratiska och horisontella relationer mellan människor. Detta är den typ av bistånd som vi kräver, åtminstone på den här nivån, poängterar Enrique.

Personligen sympatiserar jag med denna typ av bistånd, men resultatet är inte bara beroende av en bra metod utan även hur väl den används. Ibland får jag intrycket av att trots den potential som finns i det internationella samarbetet så lyckas vi inte kanalisera det till något bra och effektivt. Det kan bero på hur vi

tolkar biståndet och de mål som satts upp för biståndet. Det är mycket möjligt att det finns nicaraguanska organisationer som inte är del av ett större sammanhang och kanske inte heller har en uttänkt strategi för vilka mål de vill uppnå. Istället är kanske de insatser de gör isolerade, sporadiska och byggda på nödsituationer. Det kan bero på de villkor som biståndet ställer för de olika arbetsområden som beviljas stöd, men det kan också bero på att det inte finns en gemensam global eller nationell framtidsvision som delas av hela civilsamhället och staten. De aktörer som finns på den nicaraguanska biståndsscenen vandrar inte hand i hand mot ett och samma klart definierat mål.

Det bistånd som delas ut genom VFSN går direkt till målgruppen och ges i små belopp. Från de förlorade byar där de organisationer som VFSN stödjer bedriver sin verksamhet finner vi en annan syn på biståndet. Kanske en mer realistisk sådan. Kanske beror det på att det dagliga livet där innebär en ständig brist på allt och fattigdomens skugga ligger över det mesta. Bönderna drömmer om att vandra på gröna ängar, det daggfyllda hoppet knackar på dörren varje morgon, men i verkligheten är de gröna ängarna en liten dammig väg man stretar fram på. Det lilla bistånd som når dit går direkt till de som behöver det och kanske utan stora representationskostnader som på andra ställen.

De investeringar vi gör är små jämfört med andra mer saftiga bidrag, men jag är övertygad om att vi med små resurser kan göra bättre saker. Vi har inte bara möjligheten att effektivisera de resurser vi har utan vi har också möjligheten att omvandla biståndet till en vänskaplig hand som stöd till utveckling och

hållbarhet. Man kan också illustrera det bidrag vi i civilsamhället ger som en liten hög med stenar till ett enormt bygge, men man måste förstå och vara på det klara med att det bygget bör vara beroende och formas av oss i det lokala civila samhället, av våra tankar och drömmar.

Biståndsmålet och risker för dess förverkligande

Bistånd är ett brett, demokratiskt begrepp eller bör åtminstone vara det. De olika uppfattningarna om bistånd är endast hållpunkter som på ett eller annat sätt tvingas ihop för att få en gemensam riktning. Till syvende och sist handlar det om personer, och alla personer har sina brister och sitt perspektiv på världen. Därav formas olika mål, som till exempel i Sverige där man säger att:

“Det övergripande målet för svenskt bistånd är att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor. Genom att minska orättvisor och fattigdom i hela världen skapas bättre förutsättningar för utveckling, fred och säkerhet för alla folk och nationer. I en allt mer globaliserad värld är vi alla beroende av och påverkas av varandra.”

www.sida.se

Målet kan ses som klart definierat men det beror på hur de olika aktörerna inom det svenska biståndet tolkar målet och, vilket är än svårare, hur det förverkligas i det dagliga arbetet. Vårt sätt att förstå målet med biståndet påverkar de förväntade resultaten.

Slutsatser

Ett bistånd med ett uttänkt och väldefinierat mål är ett utmärkt verktyg för att bekämpa och

minska fattigdomen, men det har två sidor. Fel utfört kan det leda till beroende och det kan leda till, och har i vissa fall lett till, att nationers utveckling stannat av.

Biståndets fel och brister uppstår ofta i den praktiska verksamheten där varje involverad aktör tolkar villkoren för biståndet efter sin egen verksamhet. Det är också i praktiken som dessa villkor blandas med olika intressen och känslomässiga hänsynstaganden.

Nicaraguas civila samhälle bör formulera en nationell utvecklingsplan där alla resurser från det internationella biståndet omvandlas för att uppnå ett och samma mål – det mål som fastslagits av landet. Följaktligen bör man bryta med de internationella villkor som sätts upp för investeringar som ofta är isolerade från den nationella kontext som de sätts att verka i. Villkoren för bistånd bör vara en produkt av en dialog som resulterat i ett ömsesidigt godkännande mellan givaren och mottagarlandet. Självklart spelar staten en viktig roll i detta sammanhang för förståelse och kommunikation och stöd till det civila samhället.

Darío Sánchez

jdariosan@hotmail.com

Översättning: Caroline Johansson
hej_carro@yahoo.se

Källor

- Minnesanteckningar från möte med VFSN:s samarbetsorganisationer MCN Cusmapa, San Lucas, Somoto y Yalagüina, ACCP, Octupan, AMDES, Asofenix, Asociación de Pobladores de Los Rincones, och CST-JBE. 090212
- Informella samtal med medlemsorganisationer under uppföljning av projekt.
- Samtal med Erich Chavarría U.
- Samtal med Enrique Picado 090312
- www.sida.se 090310

.....
 • Flor de Caña är
 • skadligt för hälsan, både när du
 • dricker det och om du arbetar i
 • produktionen.....av.....den.....